

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**POZITIVNA ILUZIJA U VEZI, SAMOPOŠTOVANJE I
USPJEŠNOST VEZE**

Diplomski rad

Tea Kraljević

Mentor: Doc.dr.sc. Daniela Šincek

Osijek, 2013.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Pozitivna iluzija u vezi.....	1
1.2. Samopoštovanje.....	4
1.3. Uspješnost veze.....	5
2. Cilj, problemi i hipoteze.....	5
2.1. Cilj.....	5
2.2. Problemi.....	5
2.3. Hipoteze.....	6
3. Metoda.....	6
3.1. Sudionici.....	6
3.2. Instrumenti.....	7
3.3. Postupak.....	8
4. Rezultati.....	9
5. Rasprava.....	17
5.1. Objašnjenja dobivenih rezultata.....	17
5.2. Nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja te praktične implikacije.....	26
6. Zaključak.....	27
7. Literatura.....	28

Pozitivna iluzija u vezi, samopoštovanje i uspješnost veze

Positive illusion in romantic relationship, self-esteem and relationship achievement

SAŽETAK

Sve više dokaza upućuje na to da naša percepcija romantičnog partnera nije osnovana na objektivnoj stvarnosti, nego predstavlja iluziju. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postojanje fenomena pozitivne iluzije u romantičnim vezama, ustanoviti u kakvom je odnosu sa samopoštovanjem te doprinose pozitivne iluzije u vezi i samopoštovanja mjerama uspješnosti veze, procjeni kvalitete veze i zadovoljstva vezom. Istraživanje je provedeno na uzorku od 62 heteroseksualna para u dobi između 20 i 30 godina, koji su u vezi barem dvije godine, nisu u vezi na daljinu i nemaju djece. Prema očekivanju, pronađena je pozitivna iluzija pri procjeni partnera, koja se manifestira u precjenjivanju partnerovih osobina na Upitniku vrijednosti kao partnera (MVI-7) u odnosu na partnerovu samoprocjenu na istom Upitniku. Utvrđena je pozitivna povezanost pozitivne iluzije pri procjeni partnera i samopoštovanja. Osobe višeg

samopoštovanja sklonije su precjenjivati partnerove osobine u odnosu na njegovu samoprocjenu nego osobe nižeg samopoštovanja. Nadalje, rezultati su pokazali da je samopoštovanje značajan prediktor svih mjera uspješnosti veze, dok je pozitivna iluzija pri procjeni partnera značajan prediktor zadovoljstva vezom, ali ne i kvalitete veze. U radu se raspravlja o mogućim objašnjenjima dobivenih rezultata.

Ključne riječi: *pozitivna iluzija u vezi, vrijednost kao partnera, samopoštovanje, kvaliteta veze, zadovoljstvo vezom*

SUMMARY

There is growing evidence that our perception of romantic partner is often not based on objective reality, but is rather an illusion. The aim of this study was to explore the existence of positive illusion in romantic relationships, to research its correlation with self-esteem and contribution of positive illusion in romantic relationship and self-esteem to indicators of relationship achievement, relationship quality assessment and relationship satisfaction. The study was conducted on sample of 62 heterosexual couples aged between 20 and 30 years, who are in relationship at least for two years, not long distance relationship, and have no children. As hypothesized, the positive illusion in partner evaluation was found. It was manifested through overestimating partner's qualities on the Mate Value Inventory (MVI-7) in comparison to his own estimates on the same Inventory. The positive correlation between positive illusion in partner evaluation and self-esteem was found. Individuals with higher self-esteem are more likely to overestimate partner's qualities in comparison to his own estimates than individuals with lower self-esteem. Furthermore, the results show that self-esteem is significant predictor of all relationship achievement indicators, while positive illusion in partner evaluation is significant predictor of relationship satisfaction, but not of relationship quality assessment. The possible clarification of the results are discussed.

Key words: *positive illusion in romantic relationship, mate value, self-esteem, relationship quality, relationship satisfaction*

1. Uvod

Ljubav je temelj svjetske poezije, klasične književnosti, popularnih romana, glazbe, filmova i televizijskih sapunica. Prisutna je u masovnim medijima, u svakodnevnim razgovorima pa i u crnoj kronici. O njoj govore svi naraštaji, no ipak najviše zanima mlade. Zašto se toliko raspravlja o ljubavi i zašto je toliko važna? Na to su pitanje pokušali odgovoriti brojni psiholozi i stručnjaci za brak i intimne odnose. Najčešći je njihov zaključak (Bird i Mellville, 1994; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006) da su ljudima ljubav i intimni odnosi važni jer očekuju da će im oni donijeti najveće zadovoljstvo i sreću. Osobito to vrijedi u visokourbaniziranom postindustrijskom društvu, za koje je čest individualizam, slabe i površne društvene veze, natjecanje i stalne međusobne usporedbe, što sve sprečava i otežava dublje i prisnije odnose. Više nego išta drugo, istinski romantični odnosi pružaju emocionalnu toplinu i sigurnost, a istodobno štite od okružja koje je nezainteresirano, emocionalno hladno, a u nekim slučajevima i neprijateljsko (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

1.1. Pozitivna iluzija u vezi

Romantične veze dio su socijalnog svijeta pojedinca. Socijalni svijet pojedinca ima snažan efekt na njegov rast i razvoj, zdravlje i sreću, a da bi se taj utjecaj mogao razumjeti, socijalni psiholozi vjeruju da je mnogo važnije spoznati kako ljudi percipiraju i tumače socijalni svijet nego razumjeti njegova objektivna svojstva (Lewin, 1943; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005). Subjektivno iskustvo socijalnog svijeta pojedinca samo djelomično reflektira realnost, a percepcija i kognicije često su iskrivljene. Značajan broj istraživanja (npr. Greenwald, 1980; Nisbett i Ross, 1980; Fiske i Taylor, 1984; prema Taylor i Brown, 1988) pokazao je da su iskrivljena percepcija i kognicije dio ljudske prirode te da mogu pridonositi mentalnom zdravlju pojedinca. Tako su Taylor i Brown (1988) predstavili koncept blagotvorne pozitivne iluzije, koja prevladava u normalnoj ljudskoj kogniciji, kao kontrast tradicionalnim shvaćanjima mentalnog zdravlja prema kojima su se točne percepcije realiteta smatrale esencijalnim za mentalno zdravlje. Općenito, iluzija se definira kao mentalna slika ili koncepcija koja ne reprezentira stvarnost u potpunosti onakvom kakva ona doista i jest (Taylor i Brown, 1988). Ljudi kreiraju samouzdižuću iluziju o sebi, svojoj okolini i budućnosti. Taylor i Brown (1988) su opisali tri međusobno povezane pozitivne iluzije: nerealno pozitivno samovrednovanje, precjenjivanje kontrole i nerealni optimizam. Većina ljudi sebe vidi boljima od prosječne osobe, smatra da posjeduje više znanja i pozitivnih osobina nego drugi i precjenjuje stupanj kontrole nad situacijama u kojima slučaj ima najveću ulogu. Također procjenjuje da ima više šanse doživjeti pozitivne događaje nego drugi, dok za

negativne izjavljuju obrnuto (Taylor i Brown, 1988). Takve pozitivne iluzije funkcioniraju kao zaštita, čuvajući samopoštovanje pojedinca kada se susreće s negativnim informacijama iz okoline jer ih asimiliraju u pozitivne slike o sebi (Swami i Furnham, 2008). Pozitivna iluzija o sebi pridonosi mentalnom blagostanju, odnosno osobe koje se nerealistično pozitivno procjenjuju češće izjavljuju da su sretni u životu, više brinu o drugima te su motiviranije i produktivnije u poslu (Taylor i Brown, 1988). Blagotvorni učinci pozitivne iluzije nisu ograničeni samo na mentalno, već su primjenjivi i na fizičko zdravlje. Taylor i sur. (2002) pokazali su da su nerealistična optimistična vjerovanja o budućnosti te razini kontrole kod muškaraca zaraženih HIV-om povezana sa sporijom progresijom bolesti, a Why i Huang su našli da pozitivne iluzije o sebi pridonose boljem kardiovaskularnom funkcioniranju (Why i Huang, 2011).

Kognitivne pristranosti nalazimo u svim oblicima bliskih odnosa. Prema teoriji optimalne svojstvenosti (*engl. optimal distinctiveness theory*), ljudi su skloni sebi bliske osobe procijeniti nerealno pozitivnije nego strance jer to pomaže održavanju i jačanju njihova socijalnog identiteta. Što je neka osoba bliskija pojedincu to će ga on pozitivnije procjenjivati, bez obzira na kontekst (Brewer, 1991; prema Martz i Verette, 1998). Distorzije u percepciji posebno su istaknute u romantičnim odnosima. Ljudi su skloni svoje romantične partnere promatrati kroz ružičaste naočale, pritom naglašavajući njihove vrline, a minimizirajući nedostatke. U nekolicini znanstvenih radova nalazimo pesimističan pogled na idealizaciju partnera u vezi. Brickman (1987; prema Colvin i Block, 1994) smatra da su idealizacije vrlo nestabilne i da neizbježno dovode do razočarenja i nezadovoljstva u vezi. Nakon što osoba provede neko vrijeme s partnerom shvati da nije takav kakvim ga je percipirala te postane razočarana, a ljubav se čak može pretvoriti u mržnju kad iluzija nestane. Istraživanje je pokazalo da osobe koje točno poznaju partnerove prave attribute, razlike u ličnostima i potrebama izjavljuju o manje problema u vezi i dugoročnijem zadovoljstvu, odnosno da je preduvjet zdrave veze percipiranje partnera onakvim kakav on doista i jest (Colvin i Block, 1994). No Murray i sur. u nekolicini svojih istraživanja dokazali su da pozitivna iluzija pri procjeni partnera pridonosi sreći u vezi (Murray, Holmes i Griffin, 1996; Murray, Holmes i Griffin, 2003). Prema modelu pozitivne iluzije u romantičnim vezama koji su predstavili Murray, Holmes i Griffin (1996), proces idealizacije može se odvijati na dva načina. Prvo, ljudi projiciraju vlastitu sliku o sebi, ali nešto pozitivniju, na svoje partnere. Priroda takve projekcije je motivacijska – gledajući sebe u partneru pojedinac čini vezu predvidivom, što pridonosi osjećaju sigurnosti. Drugo, ljudi projiciraju svoju sliku savršenog partnera na trenutnog partnera. Ova projekcija također služi osjećaju sigurnosti u vezi – pojedinac teži

pronaći u trenutnom partneru osobine koje pripisuje svom idealnom partneru kako bi bio siguran u svoj odabir (Murray, Holmes i Griffin, 1996). Sve je više empirijskih dokaza da pozitivne iluzije njeguju vezu pa čak da su i potrebne. Tako su primjerice istraživanja Jacobsona (2000; prema Murray, Holmes i Griffin, 2003) pokazala da su ljudi sretniji i zadovoljniji vezom te ustrajni u održavanju veze stabilnom kad idealiziraju svoje partnere i vide ih pozitivnijima nego što partneri vide sami sebe. Pozitivna iluzija dobar je prediktor zadovoljstva u vezi, ljubavi i povjerenja te je povezana s rjeđim konfliktima i manje ambivalencije između partnera (Barelds i Dijksta, 2010). Blagotvorni učinci pozitivne iluzije u romantičnim vezama pronađeni su i među homoseksualnim parovima (Conley, Roesch, Peplau i Gold, 2009) te u kroskulturalnim istraživanjima (Endo, Heine i Lehman, 2000).

Važno je napomenuti da se ranije opisan pojam pozitivne iluzije razlikuje od idealizacije koja se javlja na samom početku veze. Naime, uz početak romantične veze veže se pojam zaljubljenosti, a definira se kao stanje maksimalnog intenziteta ugodnih osjećaja ako je uzvraćena, odnosno neugodnih ako je neuzvraćena, a što je posljedica psihološke činjenice da se partner doživljava kao najznačajniji, jedini pravi. Faza zaljubljenosti osnovana je na prividu i osoba nije sposobna razlikovati fikciju od stvarnosti (Milivojević, 2009). U toj fazi euforije osoba je toliko okupirana likom partnera da to ometa njezine osnovne biološke potrebe – gubi apetit, teško spava i sl. Ovakvo promijenjeno stanje može se pripisati povišenim razinama hormona kortizola, koje reflektiraju stresne uvjete i uzbuđenje povezano s početkom socijalnih kontakata, te noradrenalina i serotonina, koji se povezuju s osjećajem euforije. Pri ponovljenom testiranju nakon 24 mjeseca veze razine hormona su stabilizirane (Marazziti i Canale, 2003). Istraživanje biokemijskih mehanizama ustanovilo je da je početna faza zaljubljenosti povezana i s povišenom razinom NGF-a, proteina iz skupine neurotrofina koji potiče rast i održavanje određenih živčanih stanica, a koji je povezan s intenzivnim osjećajima poput euforije ili emocionalne ovisnosti (Emanuele i sur., 2006). Promijenjeno mentalno stanje u početnoj fazi zaljubljenosti, a koje je posljedica pojačane aktivacije opisanih biokemijskih mehanizama, traje 18 - 24 mjeseca. Sada je osoba sposobna realnije procijeniti partnerove osobine, no u svojoj težnji da zadrži osjećaj sigurnosti u vezi te i dalje percipira partnera kao onog pravog, a da pritom ne odbaci svoje ideale, nesvjesno stvara iluziju (Tennov, 1998; prema Marazziti i Canale, 2003).

Stupanj u kojem pojedinac posjeduje osobine poželjne suprotnom spolu predstavljaju vrijednost kao partnera (*engl. mate value*). Vrijednost kao partnera relativno je nov koncept proizašao iz evolucijske psihologije, a prvi ga je uveo Symons (1987; prema Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005). U uspješnim vezama pojedinci svoju i partnerovu

vrijednost procjenjuju višom nego pojedinci koji nisu u uspješnim vezama (Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005).

1.2. Samopoštovanje

Samopoštovanje kao jedan od najznačajnijih aspekata ličnosti ima velik utjecaj na kogniciju, motivaciju, emocije i ponašanje. Ono se najjednostavnije definira kao svijest o vlastitoj vrijednosti (Harter, 1999; prema Kapetanović, 2008), odnosno evaluativni stav koji pojedinac ima o samome sebi. Osoba visokog samopoštovanja sebe uvažava, smatra se vrijednom i općenito ima pozitivno mišljenje o sebi, dok osoba niskog samopoštovanja sebe obično ne prihvaća, podcjenjuje se i ima negativno mišljenje o sebi (Lacković-Grgin, 1994). Također postoje razlike i u reagiranju na pozitivnu informaciju o sebi. Osobe visokog samopoštovanja s jednakom lakoćom prihvaćaju pozitivnu informaciju o sebi iz okoline, ali i od vlastite subjektivne procjene. A osobe niskog samopoštovanja više prihvaćaju pozitivne povratne informacije o vlastitoj uspješnosti kada dolaze od vanjskog izvora nego kada dolaze od vlastite subjektivne procjene (Jacobs, 2003; prema Tadić, 2005). Prema teoriji sociometra do nižeg samopoštovanja dolazi kad osoba percipira da ju socijalna okolina odbacuje ili isključuje. Naime, pripadnost socijalnim grupama važna je za preživljavanje i reprodukciju, a vlastiti osjećaji o sebi osjetljivi su na to kako osoba percipira da ju drugi ljudi vide. Osoba niskog samopoštovanja stalno je u strahu od odbacivanja jer vjeruje da nije vrijedna prihvaćanja i ljubavi (Leary, 2004; prema Tadić, 2005).

Sukladno različitim poimanjima samih sebe, osobe visokog i niskog samopoštovanja razlikuju se i u iskustvima romantičnih odnosa. Nekoliko teoretičara samoaktualizacije, uključujući Fromma (1939), Rogersa (1959) i Maslowa (1970), vjeruje da osobe koje prihvaćaju sebe i ne ograđuju se od drugih, dakle osobe visokog samopoštovanja, su sposobnije voljeti druge i doživjeti ispunjavajuće socijalne odnose. Takve osobe pozitivnije reagiraju na naklonost bliskih ljudi nego osobe niskog samopoštovanja (Dion i Dion, 2006). Brojna istraživanja (npr. Baldwin i Sinclair, 1996; Murray i sur., 2002; Murray, 2006; prema Zeigler-Hill, Fulton i McLemore, 2011) potvrdila su da su osobe visokog samopoštovanja sretnije i zadovoljnije u vezi te da doživljavaju vezu stabilnijom nego osobe niskog samopoštovanja. Nadalje, istraživanja su pokazala da su osobe visokog samopoštovanja sklonije idealizirati svoje partnere, tj. naglašavati njihove vrline, a minimizirati nedostatke nego osobe niskog samopoštovanja (Murray, Holmes i Griffin, 1996). Osobe niskog samopoštovanja manje idealiziraju svoje partnere jer (nepotrebno) sumnjaju u partnerovu naklonost prema njima. Pronalaze manje vrijednosti u partneru jer neopravdano vjeruju da ih

partner vidi u jednako lošem svjetlu kao što oni vide sami sebe (Murray, Holmes i Griffin, 2000). Dakle, ljudi uključuju bliske osobe u svoj pojam o sebi. No, postoje i oprečna stajališta. Ljudi s niskim samopoštovanjem više se dive svojim partnerima nego oni s visokim samopoštovanjem. To je povezano s tim da se vlastita vrijednost gleda kroz osobe koje su ljudima bliske, a iz motiva da imaju pozitivnu sliku o sebi (Vujić, 2010). Walster (1965; prema Dion i Dion, 2006) smatra da osobe niskog samopoštovanja imaju posebnu potrebu za potvrdom vlastite vrijednosti kroz pažnju bliskih osoba. Stoga će one spremnije prihvaćati ljubav partnera, smatrati ju više nagrađujućom nego osobe visokog samopoštovanja, a svoju vezu procijenit će i više zadovoljavajućom.

1.3. Uspješnost veze

Uspješnost veze ispituje se na različite načine, a u ovom radu opisana je dvama kriterijima, procjenom kvalitete i zadovoljstva vezom. Norton (1983; prema Zlatar, 2009) kvalitetu veze definira kao kognitivnu procjenu kvalitete partnerskih odnosa, dobivenu tako da je partneri procijene samostalno i nezavisno jedan od drugoga. Za procjenu se primjenjuju dva pristupa. Prema prvom pristupu, partner procjenjuje globalnu ili opću kvalitetu odnosa, a prema drugom pristupu procjenjuje kvalitetu bračnog ili partnerskog odnosa na nizu pojedinačnih dimenzija kao što su: kvaliteta komuniciranja, seksualno ponašanje, donošenje odluka itd. (Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005). Zadovoljstvo vezom uži je pojam od kvalitete veze te se smatra emocionalnom dimenzijom kvalitete veze. Predstavlja subjektivan pogled svakog partnera na vezu i nije pokazatelj stvarnih karakteristika partnera i procesa veze. Kvaliteta veze i zadovoljstvo vezom međusobno su povezane varijable i dijele čak 70% zajedničke varijance te se mogu objasniti sličnim prediktorima (Zlatar, 2009).

2. Cilj, problemi i hipoteze

2.1. Cilj

2.2. Cilj ovog istraživanja je ispitati postoji li pozitivna iluzija u romantičnim vezama te međuodnos pozitivne iluzije, samopoštovanja i uspješnosti veze.

2.3. Problemi

1. Utvrditi postoji li pozitivna iluzija u romantičnim vezama heteroseksualnih parova koji su u vezi najmanje dvije godine.

2. Ispitati povezanost:
 - a) pozitivne iluzije u vezi i samopoštovanja
 - b) samopoštovanja i procjene vrijednosti sebe kao partnera i procjene vrijednosti partnera od strane ciljne osobe kao i na temelju podataka prikupljenih i od strane njezina partnera (procjena sebe i procjena partnera u ovom slučaju ciljne osobe)
 - c) mjera uspješnosti veze i procjene vrijednosti sebe kao partnera
 - d) samopoštovanja oba partnera
3. Ispitati spolne razlike u pozitivnoj iluziji u vezi, samopoštovanju i mjerama uspješnosti veze.
4. Utvrditi doprinose pozitivne iluzije u vezi i samopoštovanja mjerama uspješnosti veze (procjena kvalitete veze i zadovoljstvo vezom).

2.4. Hipoteze

- H1. U romantičnim vezama heteroseksualnih parova koji su u vezi najmanje dvije godine prisutna je pozitivna iluzija tj. očekuje se da će sudionici precjenjivati partnerove osobine u odnosu na partnerovu samoprocjenu.
- H2a. Pozitivna iluzija u vezi i samopoštovanje pozitivno su povezani.
- H2b. Samopoštovanje ciljne osobe je u pozitivnim korelacijama s procjenama vrijednosti sebe kao partnera i procjenama vrijednosti partnera i kod podataka prikupljenih od ciljne osobe i kod podataka prikupljenih od strane njezina partnera.
- H2c. Mjere uspješnosti veze i procjena vrijednosti sebe kao partnera su pozitivno povezani.
- H2d. Samopoštovanje oba partnera pozitivno je povezano.
- H3. Muškarci imaju više samopoštovanje nego žene, a za ostale varijable je, zbog nepostojanja ranijih istraživanja, nejasno kakav se odnos može očekivati.
- H4. Pozitivna iluzija u vezi i samopoštovanje značajno doprinose svim praćenim indikatorima uspješnosti veze.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 185 sudionika, ali je 61 sudionica isključena iz daljnje statističke obrade jer njihovi partneri nisu ispunili upitnik. Dakle, u obzir su uzeta 62 heteroseksualna para (N=124), u dobi od 20 do 30 godina (M=24,90; SD=2,625), a koji

nemaju djece. Parovi koji su sudjelovali u istraživanju morali su biti barem dvije godine u ozbiljnoj vezi, kako bi se isključila faza inicijalne zaljubljenosti, i morali su provoditi barem dva sata tjedno zajedno, čime se željelo isključiti parove koji su u vezi na daljinu. Od ukupnog broja sudionika, 46% ih ima završen fakultet ili doktorat, 14,5% ima završenu višu školu i 39,5% ima srednju školu. Materijalno stanje sudionika ima sljedeću strukturu: 63,7% sudionika ima prosječno materijalno stanje, bolje od prosječnog ima 26,6%, a lošije 7,3%, dok 1,6% ima znatno bolje, odnosno 0,8% znatno lošije od prosječnog. Što se tiče statusa veze, 33,9% živi zajedno u izvanbračnoj zajednici, 6,5% živi zajedno u braku, a preostalih 59,7% parova ne živi zajedno. Do sudionika se došlo metodom snježne grude na način da su sudionici svojim poznanicima, koji također zadovoljavaju potrebne kriterije, prosljedili upitnik.

3.2. Instrumenti

U istraživanju su korišteni sljedeći instrumenti:

Opći upitnik, kojim su se prikupili osnovni sociodemografski podaci sudionika - dob, spol, stupanj obrazovanja, materijalno stanje, iskustvo veze u posljednje dvije godine i roditeljstvo.

Inventar vrijednosti kao partnera (engl. *Mate Value Inventory*, MVI-7; Kirsner, Figueredo i Jacobs, 2003) je instrument kojim se mjeri koncept vrijednosti kao partnera, a koji pak predstavlja stupanj u kojem pojedinac posjeduje karakteristike poželjne suprotnom spolu. Inventar se sastoji od 17 osobina koje su se pokazale važnima pri odabiru partnera (ambiciozan, privlačno lice, privlačno tijelo, želi djecu, zainteresiran za seks, vjeran partneru, financijski osiguran, velikodušan, dobar smisao za humor, dobro zdravlje, nezavisan, inteligentan, blag i pun razumijevanja, odan, odgovoran, društven, emocionalno stabilan). Zadatak sudionika je na tim osobinama prvo procijeniti sebe, a potom svog partnera na skali od -3 do +3 (-3 = uopće se ne odnosi na mene/mog partnera, 0 = neutralna točka, +3 = u potpunosti se odnosi na mene/mog partnera). Ukupni rezultat predstavlja globalnu mjeru vrijednosti osobe kao partnera, a izražen je kao aritmetička sredina odgovora na pojedinim česticama. Cronbachov alfa varira od 0,86 do 0,91, ovisno o tome koga se procjenjuje, što ukazuje na zadovoljavajuću pouzdanost tipa internalne konzistencije ovog instrumenta (Kirsner, Figueredo i Jacobs, 2003). U svrhu odgovora na prvi problem ovog istraživanja formira se varijabla rezidualna iluzija i to tako da se od sudionikove procjene partnera oduzme partnerova samoprocjena. Ukoliko je rezultat pozitivan pozitivna iluzija je prisutna.

Rosenbergova skala samopoštovanja (engl. *Rosenberg's self-esteem scale*; Rosenberg, 1965; prema Pastor, 2004) je instrument kojim se ispituje samopoštovanje osobe. Sastoji se od 10 čestica, pet definiranih u pozitivnom, a pet u negativnom smjeru. Ukupan rezultat određuje se sumiranjem procjena na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva (1 = uopće se ne odnosi na mene, 2 = uglavnom se ne odnosi na mene, 3 = niti se odnosi niti se ne odnosi na mene, 4 = uglavnom se odnosi na mene, 5 = u potpunosti se odnosi na mene) na kojoj sudionici procjenjuju u kojoj se mjeri navedene tvrdnje odnose ili ne odnose na njih same, s tim da se odgovori na tvrdnjama u negativnom smjeru boduju obrnuto. Veći rezultat ukazuje na viši stupanj samopoštovanja. Zbog svoje ekonomičnosti i visokog koeficijenta pouzdanosti (Cronbachov alfa na hrvatskim studentima iznosi od 0,74 do 0,89, a kod djece 0,74), skala je prikladna za korištenje u praktične i znanstvene svrhe (Pastor, 2004).

Mjere uspješnosti veze. Kao mjere uspješnosti veze koristili su se modificirani Indeks kvalitete braka i Upitnik procjene zadovoljstva vezom. Kvaliteta veze izmjerit će se Indeksom kvalitete braka (engl. *Quality Marriage Index*; Norton, 1983; prema Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005), skalom koja se sastoji od šest čestica, a osim za bračne odnose koristi se i na sudionicima koji su u romantičnim vezama. Stoga je skala modificirana na način da se tvrdnje ne odnose isključivo na brak nego na sve romantične veze (umjesto pojma 'brak' korišten je pojam 'veza') (Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005). Zadatak sudionika je izraziti svoj stupanj slaganja na prvih pet tvrdnji na skali od 1 do 7 (1 = uopće se ne slažem, 7 = u potpunosti se slažem) te na šestoj čestici procijeniti koliko su sretni u vezi s partnerom/icom na skali od 1 do 10 (1 = jako nesretan, 10 = jako sretan). Na temelju odgovora sudionika formirala su se dva rezultata. Prvi rezultat, indeks kvalitete veze, izražava se kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na prvih pet čestica, a drugi rezultat predstavlja odgovor na šestu česticu, odnosno predstavlja globalnu procjenu kvalitete veze. Zadovoljstvo vezom ispitat će se Upitnikom procjene zadovoljstva vezom (engl. *Relationship Assessment Scale*; Hendrick, Dicke i Hendrick, 1988; prema Hendrick, 1988), upitnikom koji je prikladan za sve vrste romantičnih veza. Sastoji se od sedam tvrdnji na koje sudionik odgovara na način da procijeni svoj stupanj slaganja na skali od A do E. Ukupni rezultat je izražen kao aritmetička sredina odgovora, pri čemu je A=1, B=2, C=3, D=4 i E=5. Čestice 4 i 7 obrnuto se boduju od ostalih. Cronbachov alfa iznosi 0,86 (Hendrick, 1988). Upitnik je preveden s engleskog jezika na hrvatski postupkom tri slijepe točke.

3.3. Postupak

Istraživanje se provelo online upitnicima, a izabranim sudionicima elektronskom poštom je poslana internetska adresa na kojoj mogu riješiti upitnike. U uvodnoj uputi sudionicima se objasnilo da je ovo istraživanje dio diplomskog rada te da se žele istražiti neki aspekti romantičnih veza. Naglasilo se da je istraživanje anonimno i dobrovoljno te da mogu u bilo kojem trenutku odustati. Na početku i na kraju istraživanja sudionicima su se ponudili kontakti besplatnih savjetovališta ukoliko im bude potrebno. Nadalje, parovi su dobili uputu da formiraju šifru i to na sljedeći način: drugo slovo imena djevojke, drugo slovo imena dečka, mjesec rođenja djevojke, mjesec rođenja dečka, pri čemu mjesec rođenja trebaju napisati brojkama te mjesece od siječnja do rujna u obliku 01, 02, 03... Dakle, svaki par imao je svoju šifru kako bi se njihovi rezultati mogli kasnije spojiti, a koja se sastoji od šest znakova (dva slova i četiri brojke). Redoslijed upitnika bio je sljedeći: opći upitnik, Inventar vrijednosti kao partnera, Rosenbergova skala samopoštovanja, modificirani Indeks kvalitete braka i Upitnik procjene zadovoljstva vezom. Prije prezentiranja svakog upitnika, prikazana je uputa za taj upitnik. Na kraju im se zahvalilo na sudjelovanju i zamolilo da internetsku stranicu upitnika proslijede parovima koji također zadovoljavaju navedene kriterije. Napisana im je i adresa elektronske pošte na koju mogu postaviti dodatna pitanja o istraživanju ukoliko ih imaju. Ispunjavanje upitnika trajalo je 15ak minuta.

4. Rezultati

Prikupljeni podaci statistički su analizirani pomoću programskog paketa SPSS for Windows verzija 18.0.

Prvi korak bio je ispitati postoje li uvjeti za korištenje parametrijskih postupaka u daljnjoj obradi. Naprije je provjeren uvjet homogenosti varijanci. Budući da Levenov test niti u jednom slučaju nije statistički značajan, može se reći da je uvjet homogenosti varijance zadovoljen. Zatim je testirana normalnosti distribucije varijabli Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Rezultati u svim varijablama značajno odstupaju od normalne distribucije. No, uvjet normalnosti distribucija može biti prekršen ukoliko su distribucije međusobno slične u odstupanju od normalne raspodjele (Petz, 1997). U ovom slučaju distribucije svih varijabli odstupaju od normalne u jednakom, negativno asimetričnom, smjeru. Prema tome, u daljnjoj statističkoj obradi koristit će se parametrijski postupci, osim u slučajevima obrade u kojima se koristi varijabla rezidualna iluzija budući da se radi o nominalnoj skali.

Kako bi se odgovorilo na prvi problem kreiranja je varijabla rezidualna iluzija pri procjeni partnera. Rezidualna iluzija nastaje tako da se od sudionikove procjene partnera na Inventaru vrijednosti kao partnera (MVI-7) oduzme partnerova samoprocjena na istom

upitniku. Pozitivan rezultat, što znači da sudionik procjenjuje partnerove osobine u odnosu na partnerovu samoprocjenu, ukazuje na prisutnost iluzije. Tablica 1 prikazuje postotak sudionika kod kojih je prisutna iluzija, odnosno postotak onih kod kojih iluzije nema. Radi jednostavnosti varijabla je prikazana u tri kategorije (1 = procjenjuje partnerove osobine, 0 = niti procjenjuje niti podcjenjuje partnerove osobine, -1 = podcjenjuje partnerove osobine).

Tablica 1. Apsolutne i relativne frekvencije sudionika koji su u iluziji pri procjeni partnera, koji realno procjenjuju partnerove osobine odnosno koji ih podcjenjuju u odnosu na partnerovu samoprocjenu na Inventaru vrijednosti kao partnera (N=124).

	<i>Broj sudionika</i>	<i>Postotak sudionika</i>
Podcjenjuje partnerove osobine (-1)	25	20,2 %
Niti podcjenjuje niti procjenjuje partnerove osobine (0)	15	12,1 %
Precjenjuje partnerove osobine (1)	84	67,7 %
Ukupno	124	100 %

Ako je pretpostavka o postojanju pozitivne iluzije pri procjeni partnera neopravdana, moglo bi se očekivati da će broj onih koji procjenjuju partnerove osobine u odnosu na partnerovu samoprocjenu biti jednak broju onih koji podcjenjuju partnerove osobine. Međutim, omjer onih koji procjenjuju partnerove osobine i onih koji ih podcjenjuju u ovom uzorku iznosi 1:2,1 u korist sudionika koji procjenjuju partnerove osobine. Također, izračunat je hi kvadrat test, kojim se provjerila statistička značajnost razlike u trima kategorijama rezidualne iluzije, a iznosi 67,274 (2, N=124) i statistički je značajan ($p < 0,01$). Dakle, dobiveni podaci govore u prilog postojanju pozitivne iluzije pri procjeni partnera.

Povezanost među varijablama

U svrhu odgovora na drugi problem, kojim se žele ispitati povezanosti između pojedinih varijabli, korištene su Kendallove i Pearsonove korelacije.

Kendallov koeficijent korelacije (tau) između pozitivne iluzije u vezi i samopoštovanja sudionika iznosi 0,247 i statistički je značajan na razini rizika od 1%. Kako bi se ispitala

povezanost između preostalih varijabli u drugom problemu korišteni su Pearsonovi koeficijenti korelacije, koji se nalaze u nastavku.

Tablica 2. Pearsonovi koeficijenti korelacije između varijabli korištenih u istraživanju.

	2.	3.	4.	5.
1. Samopoštovanje	0,442**	0,317**	0,049	0,152*
2. Procjena vlastite vrijednosti kao partnera	1	0,588**	0,301**	0,420**
3. Procjena vrijednosti partnera		1	0,421**	0,520**
4. Procjena vlastite vrijednosti kao partnera (od strane partnera)			1	0,587**
5. Procjena vrijednosti partnera (od strane partnera)				1

** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Ishodi Pearsonovih koeficijenata korelacije koji se nalaze u tablici 2 pokazuju da je povezanost između samopoštovanja sudionika i procjene vlastite vrijednosti kao partnera pozitivna, srednje visoka i statistički značajna. Korelacija između samopoštovanja sudionika i procjene vrijednosti partnera također je pozitivna i statistički značajna, ali je nešto niža. Nadalje, nije dobivena povezanost između samopoštovanja sudionika i procjene vlastite vrijednosti kao partnera od strane sudionikova partnera, ali je samopoštovanje sudionika statistički značajno povezano s procjenom vrijednosti partnera od strane sudionikova partnera.

Tablica 3. Pearsonovi koeficijenti korelacije između procjene vlastite vrijednosti kao partnera i mjera uspješnosti veze (indeks kvalitete veze, globalna procjena kvalitete veze, procjena zadovoljstva vezom).

Procjena vlastite vrijednosti kao partnera	
Indeks kvalitete veze	0,318**
Globalna procjena kvalitete veze	0,258**
Procjena zadovoljstva vezom	0,307**

** $p < 0,01$

U tablici 3 vidi se da je procjena vlastite vrijednosti kao partnera slabo ali pozitivno i statistički značajno povezana sa svim mjerama uspješnosti veze.

Konačno, statističkom obradom je ustanovljeno da samopoštovanje oba partnera nije međusobno povezano ($r=0,03$; $p>0,05$).

Testiranje razlika s obzirom na spol

Treći problem bio je ispitati spolne razlike u pozitivnoj iluziji u vezi, samopoštovanju i mjerama uspješnosti veze. Kako bi se ispitale spolne razlike u pozitivnoj iluziji pri procjeni partnera korišten je hi kvadrat test, a iznosi $\chi^2_{(2, N=124)}=2,667$ i nije statistički značajan ($p>0,05$). Može se zaključiti da nema spolnih razlika u prisutnosti pozitivne iluzije pri procjeni partnera. Za testiranje spolnih razlika u samopoštovanju i mjerama uspješnosti veze korišteni su t-testovi, a rezultati su prikazani u tablici 4.

Tablica 4. Rezultati t-testa za spolne razlike u samopoštovanju i mjerama uspješnosti veze (indeks kvalitete veze, globalna procjena kvalitete veze, procjena zadovoljstva vezom).

	<i>M (muški spol)</i>	<i>M(ženski spol)</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Samopoštovanje	41,03	41,45	0,423	122	0,673
Indeks kvalitete veze	32,60	32,53	-0,114	122	0,909
Globalna procjena kvalitete veze	9,19	9,15	-0,279	122	0,780

Procjena zadovoljstva vezom	4,45	4,48	0,428	122	0,670
-----------------------------	------	------	-------	-----	-------

U tablici 4 uočljivo je kako nisu dobivene spolne razlike sudionika u samopoštovanju i mjerama uspješnosti veze.

Hijerarhijska regresijska analiza

U svrhu odgovora na četvrti problem, a koji se odnosi na utvrđivanje doprinosa pozitivne iluzije u vezi i samopoštovanja mjerama uspješnosti veze, provedene su tri hijerarhijske regresijske analize. Prije provedbe hijerarhijskih analiza važan je početni uvid u odnose između analiziranih varijabli što je ostvareno izračunom koeficijenata korelacije. Kendallovi koeficijenti korelacije (τ) između pozitivne iluzije i mjera uspješnosti veze pokazali su da je prisutnost pozitivne iluzije povezana s većim indeksom kvalitete veze ($\tau=0,261$; $p<0,01$), većom globalnom procjenom kvalitete veze ($\tau=0,223$; $p<0,01$) i većom procjenom zadovoljstva vezom ($\tau=0,318$; $p<0,01$). Nadalje, Pearsonovi koeficijenti korelacije između samopoštovanja i mjera uspješnosti veze pokazali su da je veće samopoštovanje povezano s većim indeksom kvalitete veze ($r=0,411$; $p<0,01$), većom globalnom procjenom kvalitete veze ($r=0,308$; $p<0,01$) i većom procjenom zadovoljstva vezom ($r=0,412$; $p<0,01$).

Nakon toga, provedene su tri hijerarhijske regresijske analize s varijablama indeks kvalitete veze, globalna procjena kvalitete veze i procjena zadovoljstva vezom kao kriterijskim varijablama. Prediktorske varijable su samopoštovanje i pozitivna iluzija pri procjeni partnera, a redoslijed njihova uvođenja određen je teorijskim pretpostavkama. U prvom koraku korištena je varijabla samopoštovanje, a u drugom koraku varijabla pozitivna iluzija. Naime, istraživanja redovito dokazuju da samopoštovanje osobe pridonosi kvaliteti njezine veze s partnerom i njezinom zadovoljstvu vezom, npr. Shackelford (1999), Dion i Dion (2006), Sciangula i Morry (2009) (prema Erol i Orth, 2013). S druge strane, podaci o doprinosu pozitivne iluzije pri procjeni partnera su nekonzistenti. Istraživanja Murraya i suradnika (1993; prema Murray, Holmes i Griffin 2003) pokazala su da su ljudi sretniji i zadovoljniji vezom kad idealiziraju svoje partnere i vide ih pozitivnijima nego što partneri vide sami sebe. Suprotno, Swann i sur. (1992) su pokazali da kvaliteta veze i trajno zadovoljstvo njome ovisi o realističnom doživljavanju partnera (prema Tokić, 2006).

Budući da je varijabla rezidualna iluzija kategorijalna i ima tri kategorije, potrebno ju je rekodirati u „dummy“ varijable. Naime, prediktori u regresijskom modelu, ukoliko se radi o kategorijalnoj varijabli, moraju imati samo dvije kategorije, a koje su kodirane vrijednostima 0 i 1 (Field, 2005). Kao bazična kategorija odabrana je ona u kojoj su sudionici koji niti

precjenjuju niti podcjenjuju partnerove osobine. Kreirane su dvije „dummy“ varijable (mora ih biti za jedan manje od ukupnog broja kategorija). Prva je ona u kojoj su sudionici koji podcjenjuju partnerove osobine označeni vrijednošću 1, a preostale dvije kategorije vrijednošću 0. Druga „dummy“ varijabla je ona u kojoj su sudionici koji precjenjuju partnerove osobine označeni vrijednošću 1, a preostale dvije vrijednošću 0. Znači, bazična kategorija – oni koji niti podcjenjuju niti precjenjuju partnerove osobine - u svakoj „dummy“ varijabli ima vrijednost 0. Zatim su provedene tri hijerarhijske regresijske analize u kojima su kao prediktorske varijable korišteni samopoštovanje u prvom koraku, a „dummy“ varijable rezidualne iluzije dodane su u drugom koraku.

Tablica 5. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa samopoštovanjem i „dummy“ varijablama rezidualne iluzije kao prediktorskim varijablama i indeksom kvalitete veze kao kriterijskom varijablom.

<i>Prediktori</i>	Indeks kvalitete veze			
	R^2	ΔR^2	ΔF	β
1.korak				
Samopoštovanje	0,169	0,169	24,733**	0,411**
2.korak				
Samopoštovanje				0,379**
Podcjenjuje partnerove osobine				-0,046
Precjenjuje partnerove osobine	0,182	0,014	1,020	0,084

Legenda. R^2 = ukupni doprinos objašnjenjima varijanci; ΔR^2 =doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenjima varijanci; ΔF = vrijednost F-omjera za dodanu grupu prediktora; β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Kao što je vidljivo u tablici 5, prediktori su ukupno objasnili 18,2% varijance indeksa kvalitete veze. Pri tome prediktor samopoštovanje ostvaruje statistički značajan doprinos objašnjenju kriterijske varijable, dok to nije slučaj za „dummy“ varijable rezidualne iluzije. Nakon kontrole samopoštovanja, koje je objasnilo 16,9% varijance, uvođenjem „dummy“ varijabli rezidualne iluzije objašnjeno je dodatnih 1,4% varijance. Uvidom u statističku

značajnost standardiziranih regresijskih koeficijenata pojedinačnih prediktora može se zaključiti da više samopoštovanje pridonosi kvaliteti veze.

Tablica 6. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa samopoštovanjem i „dummy“ varijablama rezidualne iluzije kao prediktorskim varijablama i globalnom procjenom kvalitete veze kao kriterijskom varijablom.

Globalna procjena kvalitete veze				
<i>Prediktori</i>	R^2	ΔR^2	ΔF	β
1.korak				
Samopoštovanje	0,095	0,095	12,768**	0,308**
2.korak				
Samopoštovanje				0,263**
Podcjenjuje partnerove osobine				-0,075
Precjenjuje partnerove osobine	0,122	0,028	1,893	0,109

Legenda. R^2 = ukupni doprinos objašnjenju varijanci; ΔR^2 =doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenju varijanci; ΔF = vrijednost F-omjera za dodanu grupu prediktora; β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Uvidom u tablicu 6 može se uočiti da su prediktori ukupno objasnili 12,2% varijance globalne procjene kvalitete veze. Kao i za prethodnu kriterijsku varijablu, prediktorska varijabla samopoštovanje ostvarila je značajan doprinos objašnjenju kriterijske varijable, dok „dummy“ varijable rezidualne iluzije nisu. Nakon kontrole samopoštovanja, koje je objasnilo 9,5% varijance, uvođenjem „dummy“ varijabli rezidualne iluzije objašnjeno je dodatnih 2,8% varijance. Uvidom u statističku značajnost standardiziranih regresijskih koeficijenata pojedinačnih prediktora može se zaključiti da više samopoštovanje pridonosi globalnoj procjeni kvalitete veze.

Tablica 7. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa samopoštovanjem i „dummy“ varijablama rezidualne iluzije kao prediktorskim varijablama i procjenom zadovoljstva vezom kao kriterijskom varijablom.

Procjena zadovoljstva vezom				
<i>Prediktori</i>	R^2	ΔR^2	ΔF	β
1.korak				
Samopoštovanje	0,169	0,169	24,874**	0,412**
2.korak				
Samopoštovanje				0,337**
Podcjenjuje partnerove osobine				-0,188*
Precjenjuje partnerove osobine	0,250	0,081	6,450**	0,127*

Legenda. R^2 = ukupni doprinos objašnjenjima varijanci; ΔR^2 =doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenjima varijanci; ΔF = vrijednost F-omjera za dodanu grupu prediktora; β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Kao što je vidljivo u tablici 7, analizirani prediktori su objasnili 25% varijance zadovoljstva vezom. Samopoštovanje je ponovno ostvarilo značajan samostalan doprinos objašnjenju kriterijske varijable. „Dummy“ varijable rezidualne iluzije također ostvaruju značajan samostalan doprinos procjeni zadovoljstva vezom, ali na manjoj razini značajnosti nego samopoštovanje. Beta koeficijent interpretira se analogno t-testu, odnosno ukazuje na razliku između dviju „dummy“ kategorija rezidualne iluzije i bazične kategorije. Negativna i statistički značajna vrijednost beta koeficijenta za kategoriju onih koji podcjenjuju partnerove osobine govori da se ta skupina sudionika statistički značajno razlikuje u procjeni zadovoljstva vezom od one skupine koji niti podcjenjuju niti precjenjuju partnerove osobine, i to u smjeru da oni koji podcjenjuju partnerove osobine manje su zadovoljni svojom vezom. S druge strane, beta koeficijent kategorije onih koji precjenjuju partnerove osobine je pozitivan i statistički značajan, što znači da su osobe koje precjenjuju partnerove osobine, odnosno koje su u iluziji, zadovoljnije u vezi nego osobe koje niti podcjenjuju niti precjenjuju partnerove

osobine, tj. realno ih vide. Samopoštovanje je objasnilo statistički značajnih 16,9% varijance, a nakon uvođenja „dummy“ varijabli rezidualne iluzije objašnjeno je dodatnih 8,1% varijance zadovoljstva vezom, također statistički značajno. Konačno, na temelju statističke značajnosti standardiziranih regresijskih koeficijenata pojedinačnih prediktora može se zaključiti da više samopoštovanje pridonosi svim mjerama uspješnosti veze, a rezidualna iluzija pridonosi zadovoljstvu vezom.

5. Rasprava

5.1. Objašnjenja dobivenih rezultata

Prisutnost pozitivne iluzije u romantičnim vezama

U vidu prvog problema ovog istraživanja postavljeno je pitanje postoji li uopće pozitivna iluzija u ljubavnim vezama dugim barem dvije godine ili se partneri međusobno vide u potpuno pravom svijetlu. Budući da je pozitivna iluzija već prisutna pri samoprocjenjivanju, mjera pozitivne iluzije pri procjeni partnera nazvana je rezidualnom iluzijom. Naime, to je ono što preostaje kad se od procjene partnera oduzme partnerova samoprocjena već opterećena pozitivnom iluzijom. Ako je veličina rezidualne iluzije pozitivnog predznaka, znači da pozitivna iluzija pri procjeni partnera postoji. Ako je pak veličina rezidualne iluzije nula ili negativnog predznaka, to može značiti da pozitivne iluzije pri procjeni partnera nema, ali i da je ona izražena u manjoj mjeri od pozitivne iluzije u partnerovoj samoprocjeni. Omjer sudionika kod kojih je iluzija prisutna i onih kod kojih nije prisutna (1:2,1), podaci iz tablice 1 te vrijednost hi kvadrat testa ($\chi^2_{(2, N=124)}=67,274; p<0,01$) govore u prilog postojanju pozitivne iluzije u uzorku heteroseksualnih parova koji su u vezi barem dvije godine. Iz navedenih argumenata slijedi da na globalnoj razini možemo govoriti o postojanju pozitivne iluzije pri procjeni romantičnog partnera, iako kod određenog broja parova ta tendencija nije pronađena. Pozitivna iluzija u vezama detektirana je i u nizu ranijih istraživanja (npr. Hall i Taylor, 1976; Fincham i sur., 1987; Fincham i Bradbury, 1989; Fowers i sur., 1996; prema Murray, Holmes i Griffin, 1996; 2003).

Jedno od mogućih objašnjenja zašto pozitivna iluzija uopće postoji je taj da je ona samo jedna od manifestacija tzv. Pollyanna efekta, tj. opće ljudske sklonosti pozitivnosti. Pollyanna efekt je tendencija ljudi da u mišljenju i govoru posvećuju više pažnje pozitivnim nego negativnim aspektima njihovog konceptualnog svijeta te da se pozitivne informacije mnogo lakše procesiraju nego negativne (Colman, 2003; prema Tokić, 2005). Ljudi imaju potrebu

vjerovati da su u vezi s pravom osobom. Tijekom vremena, posebno kroz konfliktne situacije, ljudi se upoznaju s partnerovim nedostacima koje nisu očekivali. Takva neizbježna razočarenja mogu ugroziti osjećaj sigurnosti u vezi izazivajući strah da partner nakon svega nije onaj pravi. Te sumnje tada motiviraju kognitivne procese u smjeru opravdanja svog izbora partnera. Motivirana za održavanje osjećaja sigurnosti u vezi, osoba ima tendenciju isticati partnerove vrline, a minimizirati mane. Na primjer, partnerovu neizražajnost osoba može smatrati znakom snažne ali tihe prirode, ali može i kompenzirati taj nedostatak naglašavajući partnerovu toleranciju (Murray, Holmes i Griffin, 1996). Dakle, subjektova percepcija partnera djelomično reflektira partnerove stvarne osobine, a dijelom je odraz motiviranog iskrivljenog razumijevanja, odnosno iluzije. Prema teoriji neusklađenog pojma o sebi, ljudi osjećaju nelagodu kad je doživljaj njihovog stvarnog ja nesukladan njihovim osobnim standardima, odnosno idealnom ja (Aronson, Wilson i Akert, 2005). Slično se događa i u percepciji romantičnog partnera. Pojedinaac je motiviran uspostaviti i održati sukladnost svojih ideala i doživljaja trenutnog partnera. U slučaju velike diskrepance između vlastitih ideala i percepcije partnera, pojedinac osjeća da nije ostvario željene ciljeve, što može dovesti do obeshrabrenja i nezadovoljstva vezom. Takve negativne emocije mogu navesti pojedinca da napusti partnera, da ga promijeni, da prilagodi svoje ideale trenutnom partneru ili da prilagodi percepciju partnera tako da odgovara postavljenim standardima. Ukoliko osoba daje veliku važnost svojim idealima, ne želi ih odbaciti, ali ne želi ni napustiti trenutnog partnera, događa se idealizacija, odnosno percepcija partnera usklađuje se s postavljenim idealima (Fletcher i Simpson, 1999).

Pozitivna iluzija nije procjena partnera u nerealnom svijetlu. Radi se o stavljanju različitog naglaska na partnerove osobine. One koje su negativne osoba ne percipira značajnima, a one pozitivne smatra rijetkima u populaciji i jako važnima (Swami i Furnham, 2008).

Povezanost pozitivne iluzije u vezi i samopoštovanja

Drugi problem bio je ispitati povezanost između pojedinih varijabli. Dobiveni podaci ukazuju da pozitivna iluzija u vezi pozitivno korelira sa samopoštovanjem ($r=0,247$; $p<0,01$), što bi značilo da je prisutnost iluzije pri procjeni partnera povezana s višim samopoštovanjem. Osobe niskog samopoštovanja u manjoj su mjeri sklone vidjeti svog partnera na idealiziran način možda zato što (nepotrebno) sumnjaju u partnerovu naklonost. Stoga, zbog stalnog straha od odbacivanja, nastoje degradirati partnerove osobine kako bi smanjile gubitke i spriječile ugrožavanje već narušene slike o sebi u slučaju raskida (Murray, Holmes i Griffin,

1996). Konflikte češće procjenjuju kao odbacivanje i nedostatak ljubavi od strane partnera i neutemeljeno pretpostavljaju da ih partner vidi u jednako lošem svijetlu kao što oni vide sami sebe. Takve nesigurnosti i sumnja u partnerovu blagonaklonost ograničavaju proces idealizacije partnera (Scianguila i Morry, 2009). Dakle, pojedinčeva slika o sebi dijelom oblikuje pozitivnu iluziju pri procjeni partnera. Osobe visokog samopoštovanja smatraju sebe vrijednima ljubavi i sposobnima da budu voljene. Osjećaju da su pozitivno procjenjene od strane partnera i zauzvrat svoje partnere evaluiraju pozitivno (Murray, Holmes i Griffin, 2000).

Povezanost samopoštovanja i procjene vlastite vrijednosti kao partnera i procjene vrijednosti partnera

Statistička analiza ukazala je na pozitivnu povezanost samopoštovanja i procjene vlastite vrijednosti kao partnera ($r=0,442$; $p<0,01$). Znači, osobe visokog samopoštovanja svoju vrijednost kao partnera procjenjuju također visokom, za razliku od osoba niskog samopoštovanja koje ju procjenjuju niskom. Osoba svoju vrijednost evaluira u različitim životnim domenama pa tako i u romantičnim vezama. Ako ju procjenjuje visokom u većini aspekata, dakle ako je njezino generalno samopoštovanje visoko, vrlo vjerojatno će i svoju vrijednost kao partnera procijeniti visokom. Osobe visokog samopoštovanja vjeruju da su sposobne uspostaviti i održavati socijalne odnose, a prema tome i zadržati partnera zahvaljujući svojoj visokoj vrijednosti kao partnera. Brojne karakteristike koje pridonose procjeni vlastite vrijednosti kao partnera pridonose i samopoštovanju, a to su primjerice fizička privlačnost, različite sposobnosti, ugled i osobine ličnosti (Brase i Guy, 2003).

Rezultati su potvrdili i hipotezu o pozitivnoj korelaciji samopoštovanja i procjene vrijednosti partnera ($r=0,317$; $p<0,01$). Jedno od mogućih objašnjenja je to da osobe visokog samopoštovanja generalno gledaju pozitivnije na socijalnu okolinu te tako pozitivnije vide i svoga partnera nego osobe niskog samopoštovanja (Shackelford, 1999). Nadalje, ljudi su skloni projicirati sliku o sebi na partnera pa kako vide sebe tako vide i partnera. Naime, prema Festingerovoj teoriji kognitivne disonance (1957; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005) svaka osoba teži konzistentnosti svoga mišljenja, stavova i ponašanja. Tako kod percepcije partnera također postoji tendencija slaganja mišljenja koje osoba ima o partneru s mišljenjem koje ima o sebi. Ako osoba ima o sebi visoko mišljenje, onda i njezino ponašanje mora biti u skladu s tim. Znači, odabran partner se visoko vrednuje. S druge strane, osoba niskog samopoštovanja za sebe misli da ne vrijedi. Iz tog razloga je percepcija njenog odabira partnera u skladu s vlastitom vrijednosti te svog partnera procjenjuje nisko (Vujić, 2010).

Tome u prilog ide i istraživanje (Kirsner, Figueredo i Jacobs, 2003) koje je ustanovilo da depresivne osobe, čija je ključna komponenta nisko samopoštovanje, vrijednost sebe kao partnera procjenjuju izrazito niskom. Naime, one imaju kontinuirane negativne osjećaje vezane za sebe te im je teško asimilirati pozitivne informacije o sebi. Stoga, svoj raspon dostupnosti partnera uklapaju u depresivne sheme o sebi i okolini, odnosno smanjuju standarde prema kojima procjenjuju potencijalne partnere jer vjeruju da nisu sposobne privući i zadržati partnera visoke vrijednosti. Posljedično, vrijednost svog odabranog partnera procjenjuju niskom.

Povezanost samopoštovanja sudionika i procjene vlastite vrijednosti kao partnera i procjene vrijednosti partnera od strane sudionikova partnera

Rezultati su pokazali da nema povezanosti samopoštovanja sudionika i procjene vlastite vrijednosti kao partnera od strane sudionikova partnera ($r=0,048$; $p>0,05$). Moguće je da osoba ne bira partnera prema njegovim karakteristikama koje su njemu važne, već prema onim koje su njoj važne. Različiti ljudi kod sebe vrednuju različite osobine i to ne mora utjecati na odabir partnera. Nadalje, samopoštovanje pojedinca nije naizgled uočljiva karakteristika, kao niti procjena vlastite vrijednosti kao partnera, a istraživanja su pokazala da se partneri međusobno biraju prema karakteristikama koje su lako opažljive i esencijalne za opstanak veze pa i zadovoljstvo njome (Luo, 2009).

Samopoštovanje sudionika i procjena vrijednosti partnera od strane sudionikova partnera su povezani ($r=0,152$; $p<0,05$). Ako se kao referentna točka uzme samopoštovanje sudionika, to bi moglo značiti da partner relativno točno procjenjuje sudionikovu vrijednost kao partnera. Nadalje, osoba koja ima visoko samopoštovanje smatra da ima vrijednosti poželjne osobi suprotnog spola. Čini se da njezin partner iste te vrijednosti također visoko vrednuje.

Povezanost mjera uspješnosti veze i procjene vlastite vrijednosti kao partnera

Procjena vlastite vrijednosti kao partnera pozitivno korelira sa svim mjerama uspješnosti veze, indeksom kvalitete veze ($r=0,318$; $p<0,01$), globalnom procjenom kvalitete veze ($r=0,258$; $p<0,01$) i procjenom zadovoljstva vezom ($r=0,307$; $p<0,01$). Osobe koje svoju vrijednost kao partnera procjenjuju višom također percipiraju svoju vezu uspješnijom. Ova se povezanost može objasniti dvosmjerno. Pojedinaac koji svoju vrijednost kao partnera percipira visokom odabire partnera također visoke vrijednosti. Smatra da partner visoke vrijednosti ima više resursa i spremniji je ulagati u vezu te osoba percipira vezu zadovoljavajućom. Ako je osoba vlastitu vrijednost kao partnera procijenila visokom, zadovoljnija je sobom a time i

svojom vezom pa onda i više ulaže u nju, čime povećava vjerojatnost uspjeha veze. Također, ako se osoba nalazi u uspješnoj vezi, to će pozitivno utjecati na njenu sliku o sebi, vidjet će sebe kao uspješnog partnera te će svoju vrijednost generalno procjenjivati pozitivnije (Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005).

Povezanost samopoštovanja oba partnera

Unatoč pretpostavci da je samopoštovanje sudionika pozitivno povezano sa samopoštovanjem njegova partnera, rezultati su ukazali da povezanosti nema ($r=0,03$; $p>0,05$). Naime, pretpostavka se temeljila na tezi da je sličnost osobina kod partnera iznimno važna za ostvarivanje romantičnog odnosa, tj. osobe visokog samopoštovanja tražit će partnere koji također ukazuju na visoko samopoštovanje i obrnuto. No dobiveni podaci nisu potvrdili tu hipotezu. Nadalje, osobe kojima nedostaju neke osobine ili imaju osobine koje im se ne sviđaju, mogu preferirati partnera koji im je u tim osobinama u suprotnosti. Tako osobe niskog samopoštovanja mogu tražiti partnere visokog samopoštovanja kako bi same sebi kompenzirale nedostatak (Luo, 2009). Takav trend ukazuje na negativnu korelaciju, ali ako se uzme u obzir da se partneri biraju prema sličnosti osobina što pak ukazuje na pozitivnu korelaciju, moguće je da se ta dva efekta poništavaju. Štoviše, prema evolucijskom stajalištu samopoštovanje nije presudna osobina prema kojoj se bira partner. Naime, žena preferira muškarca koji ima potrebne resurse i spreman ih je ulagati u njihovu vezu, a to su dobra financijska perspektiva, socijalni status, atletski izgled, starija dob, ambicioznost, pouzdanost i spremnost na ulaganje u potomstvo. S druge strane, muškarac preferira ženu visoke reproduktivne vrijednosti koja se ogleda u mlađoj dobi i određenom fizičkom izgledu (Kardum, 2003).

Spolne razlike u pozitivnoj iluziji u vezi, samopoštovanju i uspješnosti veze

Rezultati su pokazali da nema spolnih razlika u pozitivnoj iluziji u vezi, samopoštovanju niti u mjerama uspješnosti veze.

Djevojke i mladići ne razlikuju se značajno u prisutnosti pozitivne iluzije u vezi ($\chi^2_{(2, N=124)}=2,667$; $p>0,05$). To znači da u podjednakoj mjeri idealiziraju svoje partnere odnosno partnerice. Murray i suradnici (1993) su pronašli da žene značajno blagotvornije procjenjuju partnerove osobine u odnosu na partnerovu samoprocjenu nego muškarci (prema Murray, Holmes i Griffin, 2003). No u istraživanju su obuhvatili samo osobe koje su tek započele romantične veze. Gagne i Lydon (2003) proširili su istraživanje i obuhvatili parove u dugogodišnjim vezama. U svom longitudinalnom istraživanju ustanovili su da žene i na početku veze i nakon tri godine veze pokazuju prisutnost pozitivne iluzije pri procjeni

partnera, ali za muškarce je utvrđen drugačiji trend. Naime, muškarci na samom početku veze nisu bili u iluziji, ali nakon tri godine iluzija je pronađena. Autori smatraju da veća posvećenost vezi kod muškaraca, a koja prati dužinu veze, pridonosi pozitivnoj iluziji pri procjeni partnera. Dakle, u dužim vezama nema spolnih razlika u prisutnosti pozitivne iluzije u vezi (Gagne i Lydon, 2003). Ovakvo tumačenje bi samo moglo pretpostaviti objašnjenje izostanka spolnih razlika u ovom istraživanju. Da bi se moglo sa sigurnošću potvrditi potrebna su daljnja istraživanja koja će mjeriti i stupanj posvećenosti vezi.

Također, rezultati su pokazali da se djevojke i mladići ne razlikuju u stupnju samopoštovanja ($t=0,423$; $df=122$; $p>0,05$). Tijekom adolescencije dolazi do pada samopoštovanja kod oba spola, ali kod djevojaka je izraženije. U skladu s tim u ranoj odrasloj dobi, iako dolazi do porasta u samopoštovanju, očekivalo se da će djevojke imati niže samopoštovanje nego mladići jer je prethodni pad bio izraženiji (Robins i sur., 2002). No, istraživanja su ustanovila da uključenost u romantične veze pridonosi samopoštovanju. To je posebno slučaj kada se radi o vezama percipirane visoke uspješnosti (a sudionici u ovom istraživanju prosječno procjenjuju svoje veze vrlo uspješnima). Taj trend je izraženiji kod djevojaka nego kod mladića (Robert i Donahue, 1994; prema Brase i Guy, 2003). Prema tome, moguće je da se ta dva efekta poništavaju što dovodi do izostanka spolnih razlika u samopoštovanju.

Konačno što se tiče spolnih razlika, rezultati su ukazali da nisu prisutne niti u mjerama uspješnosti veze, odnosno indeksu kvalitete veze ($t=-0,114$; $df=122$; $p>0,05$), globalnoj procjeni kvalitete veze ($t=-0,279$; $df=122$; $p>0,05$) i procjeni zadovoljstva vezom ($t=0,428$; $df=122$; $p>0,05$). To znači da su djevojke i mladići podjednako zadovoljni svojom vezom te da ih procjenju podjednako kvalitetnima. Dosadašnja istraživanja ukazala su na nekonzistentne nalaze o spolnim razlikama u percepciji uspješnosti veze. U većini slučajeva istraživanja su pokazala da su žene manje zadovoljne romantičnim odnosima nego muškarci jer imaju više zahtjeva te da je njihov doživljaj bračne kvalitete niži od doživljaja njihovih muževa (npr. Fowers, 1991; Kitamura i sur., 1998; Shek, 1996; prema Lukačić, 2007). No postoje i istraživanja koja su ustanovila da nema spolnih razlika u percepciji uspješnosti veze (npr. Obradović i Čudina-Obradović, 2001; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Jedno od mogućih objašnjenja zašto spolne razlike nisu dobivene u ovom istraživanju je to da su djevojkama i mladićima primarni različiti aspekti veze. Ali za potvrdu ove pretpostavke potrebna su daljnja istraživanja koja će uzeti u obzir specifičnije mjere kvalitete i zadovoljstva vezom. Procjene kvalitete veze i zadovoljstva vezom prilično su visoke i za djevojke i za

mladiće. U suprotnom bi vjerojatno došlo do prekida jer se radi o relativno mladim parovima koji nisu uložili puno resursa u romantičnu vezu i prekidom nisu na velikom gubitku.

Doprinosi pozitivne iluzije u vezi i samopoštovanja mjerama uspješnosti veze

Rezultati ovog istraživanja potvrdili su dio četvrte hipoteze. Ukazuju da je samopoštovanje značajan prediktor svih mjera uspješnosti veze, indeksa kvalitete veze ($\beta=0,411$; $p<0,01$), globalne procjene kvalitete veze ($\beta=0,308$; $p<0,01$) i procjene zadovoljstva vezom ($\beta=0,412$; $p<0,01$). Da je samopoštovanje značajan prediktor važnih životnih ishoda pa tako i uspješnosti veze pokazao je velik broj prethodnih istraživanja. Tako su primjerice Hendrick i suradnici (1988) ustanovili da su osobe niskog samopoštovanja manje zadovoljne svojom vezom nego osobe visokog samopoštovanja (prema Erol i Orth, 2013). Opsežna longitudinalna istraživanja Swanna i suradnika (2007) te Trzesniewskog i suradnika (2006) utjecaja samopoštovanja na važne životne događaje pokazala su da je samopoštovanje radije uzrok nego posljedica životnih ishoda (prema Orth, Robins i Widaman, 2012). Smatraju da najprije osoba mora voljeti sebe da bi mogla voljeti druge. Osobe visokog samopoštovanja imaju pozitivnu sliku o sebi i smatraju se vrijednima ljubavi i poštovanja. Također vjeruju da ih i drugi ljudi vide takvima. Takav sklop razmišljanja prenose u svoja ponašanja u vezi, što se ogleda u postupcima koji njeguju vezu poput pružanja ljubavi, uvažavanja partnera, adekvatnog rješavanja konflikata i sl. Na taj način poboljšavaju kvalitetu svoje veze. S druge strane, osobe niskog samopoštovanja imaju negativnu sliku o sebi i smatraju da nisu vrijedne ljubavi i poštovanja. Misle da ih i drugi ljudi, pa i partneri, vide takvima. Posljedično iskazuju oblike ponašanja koja ugrožavaju stabilnost i kvalitetu veze. Osim što sumnjaju u svoje kvalitete i sebe smatraju manje vrijednima, skloni su takav mentalni sklop primijeniti i na partnera. Usmjereni su na negativne strane partnerovih osobina i ponašanja, zanemarujući ili iskrivljavajući pritom one pozitivne, što pak rezultira u odbijajućem i degradirajućem ponašanju prema partneru. To posljedično narušava kvalitetu njihove veze (Erol i Orth, 2013).

Visoko samopoštovanje uključuje prihvaćanje partnerove ljubavi jer takve osobe smatraju sebe sposobnima da budu voljene. Vjeruju u partnerovu ljubav i naklonost i s lakoćom prihvaćaju partnerove komplimente. Zahvaljujući takvom sklopu razmišljanja zadovoljne su svojom vezom. S druge strane, osobe niskog samopoštovanja podejenjuju partnerovu ljubav i pozitivnu percepciju od strane partnera i ne osjećaju se sigurno u vezi. U konačnici nisu niti zadovoljne vezom (Scianguila i Morry, 2009).

Jedan od razloga zašto su osobe visokog samopoštovanja sretnije u vezi je i taj da samopoštovanje utječe na pojedinačne reakcije na događaje koji prijete njegovoj dobrobiti. Tako osobe visokog samopoštovanja se trude produbiti vezanost s partnerom nakon konflikta jer vjeruju da su i dalje prihvaćeni i voljeni od strane partnera. Pritom se usmjeravaju na pozitivne aspekte svoje veze. S druge strane, osobe niskog samopoštovanja nisu sklone produblјivanju vezanosti s partnerom nakon konflikta, već se udaljavaju od njega jer se boje odbacivanja. Vjeruju da konflikti znače smanjenje partnerove ljubavi i preokupirani su negativnim aspektima veze. Osobe niskog samopoštovanja neprestano traže vanjsku potvrdu vlastite vrijednosti. Stoga svaki konflikt s partnerom skloni su tumačiti kao degradiranje vlastite vrijednosti što ih motivira na udalјavanje od partnera. Takav obrazac ponašanja ugrožava kvalitetu veze (Zeigler-Hill, Fulton i McLemore, 2011). U skladu s teorijom kognitivne disonance, ukoliko osoba misli loše o sebi doživlјava kognitivnu disonancu kad ju netko uvjerava da ima pozitivne osobine. Jedan od mogućih načina da se smanji ta disonanca je uvjerenje da ta osoba ima skrivene motive. Sukladno tome osobe niskog samopoštovanja ne vjeruju partneru, ali ostaju s njim kako bi pronašle potvrdu vlastite vrijednosti (Murray, Holmes i Griffin, 1996). Dodatno je moguće da se aktivira mehanizam samoispunjavanjaćeg proročanstva i da osobe koje imaju negativnu sliku o sebi i drugima svojim ponašanjem provociraju kod partnera ponašanje koje očekuju te posljedično smanjuju uspjeh svoje veze.

Zadovolјstvo i nezadovolјstvo romantičnom vezom može funkcionirati kao evoluirano psihološko stanje koje slijedi dobitke i gubitke same veze. Istraživanje Shackelforda i Bussa (1997; prema Shackelford, 1999) ustanovilo je da samopoštovanje također slijedi dobitke i gubitke veze u istom smjeru pa je opravdano zaključiti da su samopoštovanje i zadovolјstvo vezom pozitivno povezani.

Nadalje, rezultati su ukazali da rezidualna iluzija pridonosi procjeni zadovolјstva vezom ($\beta=0,127$; $p<0,05$), ali ne i kvaliteti veze, odnosno indeksu kvalitete veze ($\beta=0,084$; $p>0,05$) i globalnoj procjeni kvalitete veze ($\beta=0,109$; $p>0,05$). Drugim riječima, osoba koja procjenjuje partnerove osobine u odnosu na partnerovu samoprocjenu, tj. osoba koja je u iluziji, svoj stupanj zadovolјstva vezom procjenjuje većim nego osoba koja partnerove osobine procjenjuje realno ili ih podcjenjuje u odnosu na partnerovu samoprocjenu. Razlike nisu pronađene kad se radi o indikatorima kvalitete veze (indeks kvalitete veze i globalna procjena kvalitete veze). Moguće objašnjenje takvog trenda jesu razlike između kvalitete veze i zadovolјstva vezom. Kvaliteta veze je objektivni pristup evaluaciji uspješnosti veze i pod utjecajem je brojnih faktora, a među njima najutjecajnijima se smatra interakcija oba partnera. S druge strane, zadovolјstvo vezom je emocionalna komponenta, nije pokazatelj stvarnih

karakteristika veze, nego je pod utjecajem subjektivnog iskustva. Percepcija partnera snažniji je prediktor zadovoljstva vezom nego procjene kvalitete veze (Vrhovski, 2004).

Doprinos rezidualne iluzije zadovoljstvu vezom pronađen je i u nizu drugih istraživanja (npr. Murray, Holmes i Griffin, 1996; Martz i sur., 1998; Murray, Holmes i Griffin, 2003; Tokić, 2006; Barelds i Dijksta, 2010). Povezanost pozitivne iluzije i zadovoljstva vezom može se djelomično objasniti kombinacijom teorije ulaganja (Rusbult, 1980; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005) i teorije kognitivne disonance (Festinger, 1957; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005). Nakon što osoba uloži materijalne i emocionalne resurse u vezu, njezin je cilj ostati u toj vezi kako resursi ne bi bili izgubljeni u nepovrat. Budući da ostanak u vezi ovisi, između ostalog, o zadovoljstvu vezom, osoba treba pronaći načine kako povećati i održati to zadovoljstvo i nastaviti ulagati nove resurse. Kako bi opravdala nova ulaganja, posebno u slučaju kad nema boljih alternativa na vidiku, osoba mora vidjeti svog partnera u što pozitivnijem svijetlu, kao osobu za koju se isplati truditi. Kreiranje i zadržavanje irealistično pozitivne slike o partneru omogućeno je selektivnim procesiranjem informacija koje su u skladu s idealima (Fowers, Lyons, Montel i Shaked, 2001). Dvosmislene situacije su povoljna prilika za djelovanje navedenih procesa. Naime, isto ponašanje i ista osobina mogu se interpretirati na dva načina. Primjerice, tvrdoglavu osobu moguće je vidjeti kao osobu koja zna što hoće. Iluzorno viđenje partnera potiče osobu na pozitivno ponašanje prema njemu, koji na to reagira također pozitivnim obrascem ponašanja. Tako se potvrđuje početna pozitivna slika o njemu i proročanstvo se samo ispunjava. Članovi para počinju u sebi vidjeti one kvalitete koje je njihov partner inicijalno vidio u njima (Srivastava i sur., 2006).

Iz perspektive privrženosti, percipirajući partnera gotovo idealnim dovodi do osjećaja sigurnosti u vezi koji pak smanjuje sumnju u odabir i osigurava zadovoljstvo partnerom i vezom. Osoba vjeruje da uza sebe ima partnera koji odražava njezine ideale, što ju čini sretnom jer je ispunila vlastite ciljeve i očekivanja. Također, procjenivši partnerove osobine pozitivnijima, osoba umanjuje vrijednost alternativa te na taj način održava svoje zadovoljstvo partnerom i vezom (Murray, Holmes i Griffin, 1996). Nadalje, osobe koje su u iluziji rjeđe sudjeluju u destruktivnim konfliktima, a kada do konflikta i dođe, češće nalaze dobro u lošem ponašanju partnera nego osobe koje nisu u iluziji. Sklone su partnerovo negativno ponašanje sagledati iz druge perspektive, tj. pokušati naći opravdanje. Na taj način sprječavaju da bezazlene svađe prerastu u destruktivne sukobe i prekide. Dakle, pozitivne iluzije uključuju prihvaćanje partnerovih mana u pozitivnom svijetlu. Osobe mogu razviti idealizirane slike svojih partnera, a da pritom ne potiskuju njegove mane. Takav obrazac

percepcije dobrog u lošem zahtijeva organizaciju vjerovanja i očekivanja o vezi kod koje su negativne misli dobro povezane s onim pozitivnijima (Murray, Holmes i Griffin, 2003).

5.2. Nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja te praktične implikacije

Ovo istraživanje prije svega je ograničeno uzorkom na kojem je istraživanje provedeno. Naime, većinu uzorka čine mladi nevjenčani parovi koji u slučaju nezadovoljstva vezom lako mogu prekinuti. Za sigurnije zaključivanje o prisutnosti pozitivne iluzije u populaciji i njenom eventualnom utjecaju na vezu, bilo bi dobro odvojeno ispitati isključivo uzorak parova u braku, s dugogodišnjim iskustvom veze, koji su uložili znatno više resursa u vezu nego parovi u ovom uzorku. Također, mogle bi se uključiti neke druge varijable, npr. roditeljstvo, kako bi se ispitalo je li iluzija prisutna unatoč njihovu postojanju. Uzorak je donekle ograničen i svojom veličinom. Naime, brojne sudionice morale su biti isključene iz obrade jer njihovi partneri nisu ispunili upitnik pa nije bilo moguće izračunati pozitivnu iluziju pri procjeni partnera. Nadalje, kritika bi se mogla uputiti odabiru samoprocjene partnera kao aproksimacije realne slike osobe. Sasvim je sigurno da subjektivna procjena samog sebe nije isključivo odraz realiteta, a samoprocjena već opterećena pozitivnom iluzijom može umanjiti efekte pozitivne iluzije pri procjeni partnera. Naime, vrlo visoka pozitivna iluzija o sebi može u potpunosti maskirati efekte pozitivne iluzije koje partner ima o njoj, jer će njezina samoprocjena biti viša od procjene od strane partnera. Uzevši to u obzir, dobiveni rezultati o postojanju pozitivne iluzije u vezi dodatno dobivaju na važnosti.

Sudjelovanje je bilo dobrovoljno pa bi se moglo pretpostaviti da su sudjelovali pretežno parovi koji su trenutno zadovoljni svojom vezom. Otuda i mogući razlog visokog prosječnog zadovoljstva vezom.

Ograničenje istraživanja je i jednokratnost prikupljanja podataka. Zanimljivo bi bilo provesti longitudinalno istraživanje u kojem bi se mogao pratiti razvoj odnosa među partnerima i promjena njihovih percepcija o sebi, partneru i vezi tijekom vremena. Takvo istraživanje bi olakšalo zaključivanje o uzročno-posljedičnim odnosima, što u ovom istraživanju nije moguće.

Sljedeći prigovor istraživanju je provođenje putem Interneta. Iako je takav put istraživanja ekonomičniji u financijskom pogledu i lakše je doći do potrebnih sudionika, ima i svoje nedostatke. Kao glavni nameće se nemogućnost kontrole sudionika, tj. parovi su se mogli dogovarati o odgovorima što povećava vjerojatnost davanja socijalno poželjnih

odgovora. Stoga se budućim istraživanjima preporuča da se provode u kontroliranim uvjetima koji će biti jednaki za sve sudionike.

Još neki prijedlozi za buduća istraživanja jesu upotreba specifičnijih mjera varijabli koje su zastupljene u ovom istraživanju. Primjerice, bilo bi zanimljivo ispitati povezanost pojedinih domena samopoštovanja s pozitivnom iluzijom u vezi i uspješnošću veze.

Što se tiče praktičnih implikacija, rezultati ovog istraživanja mogu se primjeniti u terapiji parova. Nalaz da pozitivna iluzija pri procjeni partnera doprinosi zadovoljstvu vezom upućuje na korisnost savjetovanja parova da se usmjere više na pozitivne aspekte svog odnosa. Aktivno dosjećanje partnerovih vrlina može biti od velike koristi. Također, u slučaju loše kvalitete veze i nezadovoljstva vezom dobro bi bilo provjeriti samopoštovanje oba partnera jer se pokazalo da samopoštovanje doprinosi svim korištenim mjerama uspješnosti veze.

6. Zaključak

Istraživanje je provedeno na uzorku od 62 heteroseksualna para. Cilj istraživanja bio je ispitati postoji li pozitivna iluzija u romantičnim vezama te međuodnos pozitivne iluzije u vezi, samopoštovanja i uspješnosti veze. Rezultati su ukazali da pozitivna iluzija pri procjeni partnera postoji te da pozitivno korelira sa samopoštovanjem, što znači da su osobe visokog samopoštovanja sklonije idealizirati svoje partnere nego osobe niskog samopoštovanja. Nadalje, samopoštovanje je pozitivno povezano s procjenom vrijednosti sebe kao partnera i procjenom vrijednosti partnera. Dakle, osobe visokog samopoštovanja vlastitu vrijednost kao partnera, kao i partnerovu vrijednost kao partnera, procjenjuju visokom. Samopoštovanje sudionika nije povezano s procjenom vlastite vrijednosti kao partnera od strane sudionikova partnera, ali je pozitivno povezano s njegovom procjenom vrijednosti partnera. Procjena vlastite vrijednosti kao partnera pozitivno korelira sa svim indikatorima uspješnosti veze. Znači, osoba koja svoju vrijednost kao partnera procjenjuje visokom, svoju vezu procjenjuje uspješnom. Nadalje, nalazi su ukazali da nema povezanosti između samopoštovanja oba partnera. Što se tiče spolnih razlika, statističkom analizom ustanovljeno je da se djevojke i mladići ne razlikuju u prisutnosti pozitivne iluzije pri procjeni partnera, u samopoštovanju niti u mjerama uspješnosti veze. Na temelju dobivenih rezultata, ustanovilo se da je samopoštovanje značajan prediktor svih mjera uspješnosti veze, dok pozitivna iluzija pri procjeni partnera pridonosi zadovoljstvu vezom, ali ne i kvaliteti veze.

7. Literatura

- Aronson, E., Wilson, T.D. & Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: MATE d.o.o.
- Barelds, D.P.H. & Dijkstra, P. (2010). Positive illusions about a partner's personality and relationship quality. *Journal of research on Personality*, 45(1), 37-43.
- Brase, G.L. & Guy, E.C. (2004). The demographics of mate value and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 36(2), 471-484.
- Colvin, C.R. & Block, J. (1994). Do positive illusions foster mental health? An examination of Taylor and Brown formulation. *Psychological Bulletin*, 116(1), 3-20.
- Conley, T.D., Roesch, S.C., Peplau, L.A. & Gold, M.S. (2009). A test of positive illusions versus shared reality models of relationship satisfaction among gay, lesbian and heterosexual couples. *Journal of Applied Social Psychology*, 39 (6), 1417-1431.
- Čudina–Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Dion, K.K. & Dion, K.L. (2006). Selfesteem and romantic love. *Journal of Personality*, 43(1), 39-57.
- Emanuele, E. & co. (2006). Raised plasma nerve growth factor level associated with early-stage romantic love. *Psychoneuroendocrinology*, 31(1), 288-294.
- Endo, Y., Heine, S.J. & Lehman, D.R. (2000). Culture and positive illusions in close relationship: How my relationships are better than yours. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(12), 1577-1586.
- Erol, R.Y. & Orth, U. (2013). Actor and partner effects of self-esteem on relationship satisfaction and the mediating role of secure attachment between the partners. *Journal of research in Personality*, 47(1), 26-35.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE Publications.
- Flatcher, G.J.O. & Simpson, J.A. (1999). Ideals in romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(1), 72-89.
- Fowers, B.J., Lyons, E., Montel, K.H., & Shaked, N. (2001). Positive illusions about marriage among married and single individuals. *Journal of Family Psychology*, 15(1), 95-109.
- Gagne, F.M. i Lydon, J.E. (2003). Identification and commitment shift: accounting for gender differences in relationship illusions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(7), 907-919.
- Hendrick, S.S. (1988). A generic measures of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and Family*, 50 (1), 93-98.

- Kapetanović, A. (2008). *Samopoštovanje i perfekcionizam kod srednjoškolki i studentica*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Kardum, I. (2003). *Evolucija i ljudsko ponašanje*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Kirsner, B.R., Figueredo, A.J. & Jacobs, W.J. (2003). Self, friends and lovers: structural relations among Beck Depression Inventory scores and perceived mate value. *Journal of affective disorders*, 75(1), 131-148.
- Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopojmanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lukačić, I. (2007). *Kvaliteta, zadovoljstvo i stabilnost veze kod bračnih i izvanbračnih parova*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Luo, S. (2009). Partner selection and relationship satisfaction in early dating couples: The role of couple similarity. *Personality and Individual Differences*, 47(1), 133-138.
- Marazziti, D. & Canale, D. (2004). Hormonal changes when falling in love. *Psychoneuroendocrinology*, 29(1), 931-936.
- Martz, J.M. & Verette, J. (1998). Positive illusion in close relationships. *Personal Relationships*, 5, 159-181.
- Milivojević, Z. (2009). *Formule ljubavi*. Zagreb: Denona d.o.o.
- Murray, S.L., Holmes, J.G. & Griffin, D.W. (2003). Reflection on the self-fulfilling effects of positive illusions. *Psychological Inquiry*, 14(3&4), 289-295.
- Murray, S.L., Holmes, J.G. & Griffin, D.W. (2000). Self-esteem and the quest for felt security: how perceived regard regulates attachment processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(3), 478-498.
- Murray, S.L., Holmes, J.G. & Griffin, D.W. (1996). The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: love is not blind, but prescient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(6), 1155-1180.
- Orth, U., Robins, R.W. i Widaman, K.F. (2012). Life-span development of self-esteem and its effects on important life outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(6), 1271-1288.
- Pastor, I. (2004). *Samopoštovanje djece s obzirom na spol, dob i mjesto stanovanja*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Petz, B. (1997). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Robins, R.W. & co. (2002). Global self-esteem across the life span. *Psychology and aging*, 17(3), 423-434.
- Sciangua, A. & Morry, M.M. (2009). Self-esteem and perceived regard: How I see myself affects my relationship satisfaction. *The Journal of social psychology*, 149(2), 143-158.

- Shackelford, T.K. (1999). Self-esteem and marriage. *Personality and Individual Differences*, 30(1), 371-390.
- Srivastava, S. & co. (2006). Optimism in close relationship: How seeing things in a positive light makes them so. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(1), 143-153.
- Swami, V. & Furnham, A. (2008). Is love really so blind? *Journal of Marriage and Family*, 21(2), 108-111.
- Tadić, M. (2005). *Moderatorski i medijacijski utjecaj samopoštovanja na odnos temeljnih crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina*. Diplomski rad. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Tadinac, M., Kamenov, Ž., Jelić, M. i Hromatko, I. (2005). *Izvještaj s XV. Ljetne psihologijske škole, otok Brač*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Taylor, S.E. & Brown, J.D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103(2), 193-210.
- Tokić, A. (2006). *Pozitivna iluzija u ljubavnim vezama i njezina povezanost sa zadovoljstvom, kvalitetom i stabilnošću veze*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Vrhovski, T. (2004). *Kvaliteta braka i neke sociodemografske varijable*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Vujić, S. (2010). *Slika o sebi i procjena partnera u mladoj odrasloj dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Why, P.Y. & Huang, R.Z. (2011). Positive illusion and its association with cardiovascular functioning. *International Journal of Psychophysiology*, 81, 305-311.
- Zeigler-Hill, V. Fulton, J.J. & McLemore, C. (2011). The role of unstable self-esteem in appraisal of romantic relationships. *Personality and individual differences*, 51(1), 51-56.
- Zlatar, A. (2009). *Samootkrivanje kao odrednica kvalitete veze*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.